

METODOLOGICKÉ VÝZVY A VĚCNÁ ZJIŠTĚNÍ KOMPARATIVNÍ PEDAGOGIKY V KVAZISTÁTECH: PŘÍPAD ABCHÁZIE

METHODOLOGICAL CHALLENGES AND FINDINGS OF COMPARATIVE RESEARCH IN DE FACTO STATES: THE CASE OF ABKHASIA

Revaz Tabatadze¹, Dominik Dvořák²

¹ Department of European Languages and Philology, School of Arts and Humanities, Tbilisi

² Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Ve východní Evropě i jinde vznikly kvazistáty, jež nejsou mezinárodně uznávány, ale fungují a mj. zajišťují vzdělávání obyvatel. Na případu Abcházie ukazujeme, proč a jak by se srovnávací pedagogika měla kvazistáty zabývat. Přinášíme statistická data, dokumentující mj. rusifikaci vyšších stupňů vzdělávání v Abcházii a ideologické zásahy do kurikula. Popisujeme možnosti mezinárodního společenství při podpoře učitelů a mladých lidí v podobných zemích.

Klíčová slova: srovnávací pedagogika, kvazistáty, Gruzie, Abcházie, rusifikace

Abstract

In Eastern Europe, a number of de-facto states have arisen that are not internationally recognized, but are functioning and organise the education of the population. In the case of Abkhazia we show why and how comparative education should study de-facto states. We present statistical data on the Russification of education in Abkhazia and ideological interventions in the curriculum. We describe how the international community can support teachers and students in authoritarian states.

Keywords: comparative education, de-facto states, Georgia, Abkhazia, Russification

1 ÚVOD

Post-socialistická transformace a současná politika Ruska vedly ke vzniku nových státních útvarů, ale také různých kvazistátů (např. Podněstří, Doněcká a Luhanská republika). Se zaměřením na Abcházii diskutujeme, jak se vyvíjejí vzdělávací systémy na těchto územích a jak a proč je vlastně zkoumat.

2 TEORIE

Specifické problémy vzdělávání v post-socialistickém prostoru stále podněcují rozvoj teorie i metodologie výzkumu (Silova, 2010). Vztahy moskevského centra a národních republik i etnik uvnitř republik byly klíčovým problémem sovětského bloku. Gruzie patřila k místům, kde se projevovala touha po kulturní i politické samostatnosti nejvýrazněji (Comai & Venturi, 2015; Slider, 1985). Rusko využilo nacionalismu k podpoře vzniku kvazistátních útvarů, které nejsou většinou mezinárodně uznány, ale de facto fungují (Pegg, 2017) – například zajišťují vzdělávání od základní po vysokoškolskou úroveň.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Ačkoli má srovnávací pedagogika dlouhou tradici, i výzkum ve stabilních státech přináší stále řadu metodologických výzev (Šťastný, 2022). V případě (post-konfliktních) kvazistátů čelíme navíc nedostatku a nespolehlivosti oficiálních dat, obtížnému přístupu do terénu, zhoršené bezpečnostní situaci. Přes tyto překážky je naše single country study (Greger, 2015) založena jak na statistických údajích o trendech ve struktuře abchazského školství, tak na rozhovorech s jeho různými aktéry. Na straně výzkumníka zvláště reflektujeme naši pozicionalitu danou příslušností k jedné straně konfliktu.

4 VÝSLEDKY

Stručně uvedeme historický a demografický kontext v Abcházii, kterou lze považovat za ruský protektorát, a v Gruzii, a popíšeme vývoj počtu škol podle vyučovacího jazyka (abchazský, gruzínský, ruský), počty jejich žáků a učitelů, a vývoj kurikulárních dokumentů. Rozhovory s učiteli a studenty v abchazském terciárním vzdělávání dokumentují rusifikaci v kurikulu a výuce. Popíšeme i podporu učitelů a mladých lidí v Abcházii, poskytovanou gruzínskou vládou a mezinárodními organizacemi.

Rámcem abchazské vzdělávací politiky vážně omezuje schopnost místních subjektů zavádět nové materiály, vytvářet vlastní kurikula nebo vyučovat jiné jazyky než ruštinu, čímž podkopává rozmanitost a autonomii školství.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Počet neliberálních a autoritářských států ve světě roste. Kvazistáty pod vlivem Ruska i na dalších místech světa k nim často patří. Zkoumat vývoj jejich školských systémů je proto důležité z řady důvodů. Jde jak o obohacení teorie vzdělávacích institucí a posilování resilience našeho vlastního školství a odolnosti společnosti vůči rizikům nedemokratického vývoje, tak o praktické otázky uznávání certifikátů žáků a studentů přicházejících (třeba jako uprchlíci) z těchto oblastí, spolupráce s tamějšími akademickými pracovišti apod.

6 LITERATURA

- Comai, G., & Venturi, B. (2015). Language and education laws in multi-ethnic de facto states: The cases of Abkhazia and Transnistria. *Nationalities Papers*, 43(6), 886–905. <https://doi.org/10.1080/00905992.2015.1082996>
- Greger, D. (2015). Metodologie srovnávací pedagogiky ve světě, u nás a v kontextu této publikace. In D. Greger (Ed.), *Srovnávací pedagogika: Proměny a výzvy* (s. 59–63). Pedagogická fakulta UK.
- Pegg, S. (2017). Twenty years of de facto state studies: Progress, problems, and prospects. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.516>
- Silova, I. (Ed.) (2010). Rediscovering post-socialism in comparative education. In I. Silova (Ed.), *Post-socialism is not dead: (Re)reading the global in comparative education* (s. 1–24). Emerald.
- Slider, D. (1985). Crisis and response in Soviet nationality policy: The case of Abkhazia. *Central Asian Survey*, 4(4), 51–68. <https://doi.org/10.1080/02634938508400523>
- Šťastný, V. (2022). Výzkum školního vzdělávání v Číně a ve Francii: metodologické výzvy a výhledy do budoucna. In J. Poláchová Vašátková & F. Tůma (Eds.), *Inspirace pro výzkum: nahlédnutí do metodologie pedagogiky* (s. 181–194). Česká asociace pedagogického výzkumu.